

EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária

Magánjogtörténet

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

1

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFECTETÉS A JÖVŐBE

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege	kollokviummal záródó előadás
Tagozat	MAT-JN-17/EN
Tárgyfelelős tanszék	SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jogtörténeti Tanszék
Oktatók	Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária egyetemi tanár
Elérhetőség	6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 44. szoba Tel/Fax: (62) 544-412 E-mail: jogtort@juris.u-szeged.hu
Tantárgyi kreditpontok	5
Követelmények	az adott tantárgy követelményei a tantárgy coospace színterén

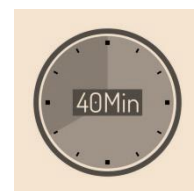
A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. Tanulmányozza a kötelező tananyag vonatkozó részeit. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
5. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
6. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

Fejezetek a polgári kor magánjogtörténetéből 1.

A magyar magánjogi kodifikáció története:

A 18/19. század fordulóján egyre sürgetőbbé vált a magánjogi normák egységesítése, azaz a magánjog kodifikációja. Az **1790:67. tc**-kel felállított országgyűlési bizottságok – **regnicolaris deputatiok** – között a jogi bizottságnak a büntetőjog és a perjog kodifikációja mellett a magánjogi szabályok egységesítése is a feladata volt. A jogi bizottság 1795-re készült el a tervezetekkel. I. Ferenc azonban – miután a Martinovics féle összeesküvés kitudódott – nem hívta össze a magyar országgyűlést. Az országgyűlési bizottságok által elkészült tervezetek a levéltárba kerültek.

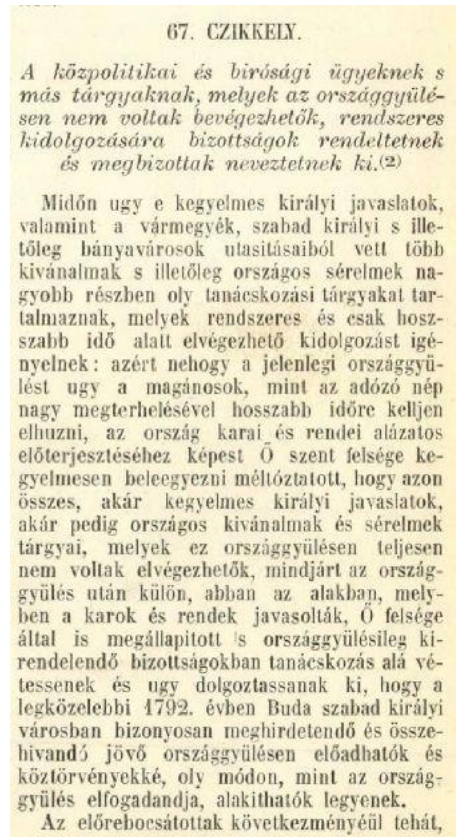
Az 1825-ben összehívott országgyűlés az **1827:8.tc.** felhatalmazásával ismét életre keltette az országgyűlési bizottságokat. Ezek azt a feladatot kapták, hogy az 1795-re elkészült tervezeteket vegyék elő, javítsák át, indokolással lássák el és a következő évi országgyűlésre terjesszék elő.

A vármegyékben igazi reform folyamat indult meg, amit az is bizonyít, hogy a vármegyék az elkészült javaslatokat egymásnak megküldték.

Az 1830/1831. évi kolera járvány miatt az uralkodó csak 1832-ben hívta össze az országgyűlést, amelyen ténylegesen az elkészült törvénytervezeteket tárgyalták.

A magánjogi tervezetet csak 1834 tavaszán tűzte napirendre a Karok és Rendek Táblája, de néhány hét után, az országgyűlési szünet miatt a javaslatok tárgyalását nem folytatták.

Az **1848:XV. tc.**, amely kimondta az **ösiség eltörlését**, s egyben kötelezte a kormányt, hogy a következő országgyűlésre dolgozzon ki egy magánjogi törvénytervezetet.

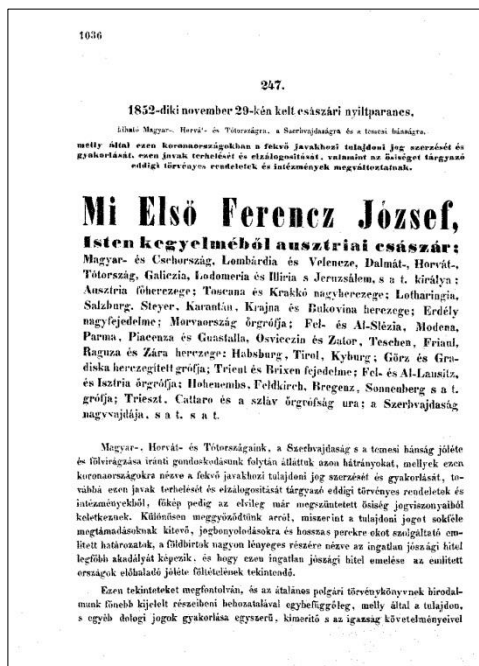
1. A regnicolaris deputatiokat kirendelő törvény a Corpus Iuris Hungariciból

Az **1848: IX. tc.**, amely „*az úrbéri és az azt pótló szerződések*” eltörlését mondta ki, földesúri kártalanítás mellett. Ezt az állam magára vállalta. „*A földesúri kártalanítás a nemzeti közbecsület védpajzsa alá helyeztetik.*” A jobbágyok által használt úrbéri telek a parasztság tulajdonába ment át.

1852. november 29-én kiadott pátensben kihirdették, hogy az *Osztrák Polgári Törvénykönyvet* (OPTK), amely 1811-ben készült el és 1812-ben lépett hatályba az osztrák örökös tartományokban, Magyarországon is hatályba léptetik *1853. május 1-én*.

(Az OPTK-t már korábban hatályba léptették Horvátországban és Fiumében.)

Erdélyben 1853. szeptember 1-én léptették hatályba.

2. Az **ösiségi nyílt parancs címlapja, amely a neoabszolutizmus rendeletei közül még magyar nyelven került kiadásra**

Ezzel egyidejűleg kiadták 1852-ben az ún. *Ösiségi pátens*t, amelyben fenntartották az ösiség eltörlését, de emellett kimondták az *adományrendszer megszüntetését* is.

Felszámolták a ius regium rendszerét: ez azt jelentette, hogy hűtlenség, nagyobb hatalmaskodás esetén már nem szállhatott az elítélt vagyona a kincstárra. Egy vonatkozásban maradt meg, ha az örökös végrendelet nélkül halt meg és nem volt törvényes örököse sem, akkor az urafogyott vagyon (caducitas) a kincstárra szállt.

A jobbágyrendszer végleges megszüntetését szolgálta az 1853-ban kiadott *úrbéri pátens*. Ez fenntartotta az 1848: IX. X. XI. XII. és a XIII. törvénycikkeket, de gondoskodott azok tényleges végrehajtásáról.

Az OPTK hatálybalépését követően tilos volt birtokzálagszerződést kötni. Ezzel a régi időleges bevallások megszűntek.

Az OPTK modern polgári jogi kódex. A Code civilhez hasonlóan szerkezetét tekintve hármasszoros, a Gaius féle Institutiokhoz hasonlóan.

- Az **első részben** a **személyi jogot** – jogképesség, cselekvőképesség, holttányilvánítás – és a családi jog intézményeit – rokonság, házassági jog, gyámság, gondnokság, örökbefogadás – tárgyalta. A házassági jognak azonban csak a köteléki kérdéseit, ami azonos volt a katolikus kánonjog szabályaival.
- A második részébe a **vagyonjogi kérdések** kerültek, ez azonban további két nagy részre oszlott:

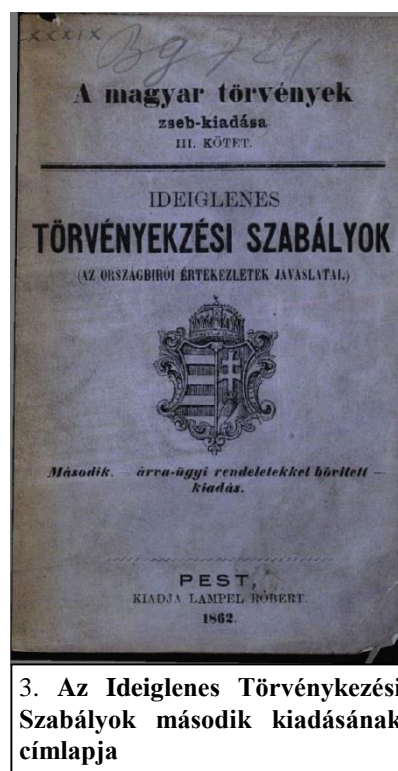
- = az elsőben szabályozták az ún. **dologi jogot**: tulajdon, birtok, telekkönyv, idegen dologi jogok, mint a szolgálat, jelzálog, örökhaszonbérlet. Itt került szabályozásra a végrendekezés és a törvényes öröklés szabályai.
- = A második rész pedig a **kötelmi jogot**, aminek az általános szabályait és az egyes szerződési típusokat rendezte.
- = a harmadik részében szabályozták, a személyi és dologi jogok közös szabályait: pl. elévülés, elbirtoklás kérdése.

1855-ben kiadták a **telekkönyvi pátenst**, amellyel az egyes személyeket megillető *szabad rendelkezési jog* és az ebből fakadó *forgalom biztonsága* is érvényesíthető volt.

Az 1860-ban kiadott októberi diploma enyhített a nyílt centralizmuson. Az uralkodó visszaállította a régi vármegye-rendszert, kinevezte a főispánokat, kinevezte az országbírókat és a magyar kancellárt.

Gr. Apponyi György országbíró **1861** januárjában összehívta az **országbírói értekezletet** (OBÉ), amely azt a feladatot kapta, hogy egyeztesse össze az 1848 előtti, az 1848-as és az 1848 után kiadott magánjogi normákat. Az OBÉ –nak nem az volt a feladata, hogy a magánjogot kodifikálja, azaz egy jogágra vonatkozó átfogó, teljes, ellentmondásmentes, jövőbe mutató törvénykönyvet alkosson.

Így készült el az **Ideiglenes Törvénykezési Szabályok** (ITSZ), egy kompilációs munka, amely kimondta az OPTK hatályon kívül helyezését, ugyanakkor rögzítette, hogy a telekkönyvvel összefüggő dologi jogi és kötelmi szabályok változatlanul hatályban maradnak addig, amíg az egységes magyar magánjogi kódex el nem készül.

3. Az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok második kiadásának címlapja

ITSZ 21.§ „*Szintúgy fentartatnak ideiglenesen az országgyűlés intézkedéseig az ausztriai polgári törvénykönyv mind azon rendeletei is, melyek az 1855-ik december 15-ki telekkönyvi rendelettel kapcsolatban állván, a telekkönyvek tárgyát képező valamely dolog szerzése vagy elidegenítése módjait meghatározzák.*”

ITSZ 156.§ „*...az osztrák általános polgári törvénykönyvnek mindazon határozatai, amelyek a telekkönyvi rendeletekkel egybefüggésben állanak, s a melyek valamely telekkönyvi jog megszerzésére vagy elenyésztetésére alapul szolgálnak, az országgyűlés intézkedéséig hatályukat megtartják.*”

Az ITSZ visszaállította a régi magyar magánjogi szabályokat azzal a különbséggel, hogy fenntartotta a kötött tulajdoni rendszer eltörlését, megtartotta a telekkönyv intézményét. Az ITSZ-t a Kúria, az alsóbb bíróságok számára zsinórmértékként rendelte alkalmazni.

Az ITSZ a szoros értelemben vett magánjogi szabályok közül az öröklési jog egyes intézményeit szabályozta, részben az OPTK hatására.

A magánjogi szabályok között először rögzítik:

„az ész szüleményei is oly tulajdont képeznek, mely a törvény oltalma alatt áll.” (ITSZ 23.§)

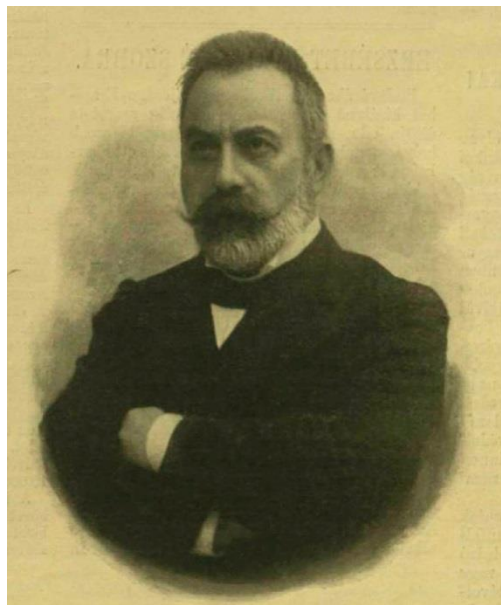
Ezzel kezdődik az ún. **szellemi alkotások jogának** törvényi szabályozása Magyarországon.

Az ITSZ visszaállította az 1848 előtti bírósági szervezetet az úriszék kivételével. Ezért szabályozta a perjogot is, mind az polgári, mind pedig a büntető eljárás terén.

Erdélyben a kiegyezést követően is hatályban tartották az OPTK-t azzal a kiegészítéssel, hogy ha az országgyűlés új törvényt alkot, akkor annak hatálya Erdélyre is kiterjed. pl. 1877-ben megalkotott gyámságról, gondnokságról szóló törvényt, vagy az 1894-ben elfogadott Házassági törvényt Erdélyben is hatályba léptették.

A magánjogi kodifikáció a kiegyezést követően lépett új szakaszba. Jogalkotóink ekkor már nem az osztrák, hanem a német jogalkotók munkájára figyeltek. Ennek lesz köszönhető, hogy a kodifikáció történetében először elkészítik a magánjog területén is az ún. „általános részt”. Ezt azonban az országgyűlés nem fogadja el, s talán ennek is köszönhető, hogy a magánjogi kódexeknek később sem lesz általános része.

1880-1882 között elkészültek az első ún. **résztervezetek**: családi jog, dologi jog, kötelmi jog, öröklési jog. Ezzel a magyar jogalkotás is rátért az un. **pandekta rendszerű törvénykönyv** szerkesztésére.

4. Győry Elek az 1880-as években elkészült magánjogi tervezetek közül a családjogi tervezet elkészítője /Vasárnapi Újság/

(Ezt Németországban a történeti jogi iskola keretei között dolgozták ki.) Ezeket a résztervezeteket egy-egy jogász készítette el. (Győry Elek, Halmosy Endre, Apáthy István, Teleszky István)

A kodifikáció történetében a második, meghatározó lépés az volt, amikor az igazságügyi miniszter egy bizottságot kért fel a törvénykönyv tervezetének elkészítésére. Ez a munka 1900-ban készült el. Élénk vita alakult ki a jogász társadalomban. A különböző vélemények után, átdolgozták a tervezetet, amely 1913-ban az országgyűlés képviselőháza elé került. 1915-ben azonban levették napirendről, mert mint mondták a világháború nem alkalmas a kodifikációs munkára.

1925-ben ismét az országgyűlés elé került az átdolgozott tervezet, amely **1928**-ban végszavazásra várt. Ez volt a **Magánjogi Törvényjavaslatok** (MTJ).

A trianoni szerződés következtében Magyarország jelentős részét elcsatolták. Az utódállamokban sem voltak magánjogi kodexek, ezekben az államokban is vagy az OPTK-t, vagy a Code civilt (Romániában) alkalmazták, vagy a magánjog egyes területein szokásjog élt tovább.

Az országgyűlés képviselőházában erre tekintettel vetették fel, hogy ha Magyarország új törvénykönyvet fogad el, azt az elcsatolt területeken nem fogják tudni alkalmazni. Ezért a magyar jogegység fenntartása érdekében az MTJ-t levették az országgyűlés napirendjéről.

Magyarországon a bírói gyakorlat azonban egyes rendelkezéseit, mintegy szokásjogi úton alkalmazta.

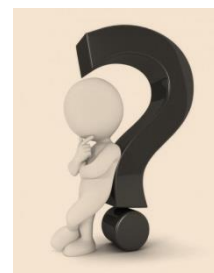
A polgári jog kodifikációja végül az 1959:IV. törvénnyel valósult meg, amely 1960-ban lépett hatályba.

5. Teleszky Istvánnak, az öröklési jog kodifikátorának portréja /Pollák Zsigmond, Szabadelvűpárti Naptár/

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Mit jelent a kodifikáció?
2. Mi a különbség a kompilációs munka és a törvénykönyv között?
3. Milyen szerepe volt az Országbírói Értekezletnek?
4. Mi a különbség az institútiós rendszer és a pandekta rendszer között?
5. Mit szabályozott az ősiségi pátenz?
6. Mit szabályozott a telekkönyvi rendtartás?
7. Mi volt az MTJ?

KÖTELEZŐ TANANYAG

-- az előadásokon elhangzottak

-- Mezey Barna: Magyar jogtörténet. Budapest, Osiris, 2007. 156-166. pp.

<https://www.szaktars.hu/osiris/view/mezey-barna-szerk-magyar-jogtortenet-osiris-tankonyvek-2007/?pg=0&layout=s>

SZÉCHENYI 2020 MAGYARORSZÁG
KORMÁNYAEurópai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.
Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020 MAGYARORSZÁG
KORMÁNYAEurópai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE